

M. SALOMÉ RIBES AMORÓS

ALFONS PAR, L'HOME I EL SEU CONTEXT*

En els darrers anys han aparegut diferents treballs dedicats a recuperar estudis de lingüistes catalans que, durant les primeres dècades del segle xx, produeixen la seua obra al marge de la cultura oficial representada per les publicacions que naixen a l'empareda de l'Institut d'Estudis Catalans. Seguint aquesta estela, aquest article permet acostar-se a la figura d'una personalitat rellevant amb una obra important, però de la qual encara no s'havia fet cap estudi en profunditat, Alfons Par (1879-1936), un industrial de formació gramatical autodidàctica, que va decidir fer de l'antinormisme bandera i que va publicar a Alemanya la seua obra principal, *Sintaxi segons los escrits en prosa de Bernat Metge* (1923), perquè no gaudia del suport institucional.

Aquesta obra és un estudi sintàctic innovador en les lletres catalanes per la manca de tradició sintàctica fins aquell moment, que l'autor completa amb altres estudis morfològics i, en menor grau, fonètics i ortogràfics com *Curial e Guelfa*, els relatius *qui* i *que*, i diversos escrits de tema medieval de menor abast. Par, a qui no interessa tant la unificació ortogràfica com l'intent de conservar un model de llengua que per a molts intel·lectuals, especialment per a aquells que es mouen en el cercle de l'IEC, ha quedat totalment desfasat i no serveix per a la construcció d'una llengua moderna, útil per a tots els usos, i nacional, centra el seu interès en l'estudi d'escrits medievals, ja que creu que, si no s'hagués interromput la tradició a causa de la Decadència, el català ens hauria pervingut tan precís de forma com la resta de les llengües romàniques.

Com que Par no gaudeix del suport oficial pel caràcter antinor-

* Aquest article és un resum del primer capítol de la meua tesi doctoral *L'obra lingüística d'Alfons Par* (2002), que va rebre el Premi Pompeu Fabra de Gramàtica de l'Institut d'Estudis Catalans (2003).

matiu que presenta en totes les seues propostes, no es coneix gairebé res de la seua vida, per la qual cosa sembla necessari fer una aproximació als trets biogràfics que configuren el seu caràcter i evolució, tenint en compte que es dedica al món de les lletres a banda de la seua ocupació principal, el negoci del cotó, i que participa en un gran nombre d'entitats d'especial rellevància a l'època.

Així doncs, la importància de la seua obra, l'intent d'oferir una visió diferent d'una època de què s'ha parlat molt, però gairebé en exclusiva des de la banda de la reforma gramatical i lingüística que es va dur a terme, i la voluntat d'aprofundir en el pensament d'autors qualificats de 'deslleials' o 'indisciplinats' són alguns dels motius que han originat aquest article.

Metodològicament, aquest estudi es divideix en quatre apartats (apunts biogràfics, institucions, formació, i amics i coneguts), considerant que, a banda dels trets esquemàtics que fan referència a la vida de Par, és important assenyalar de manera succinta les tasques que com a membre actiu va desenvolupar en les entitats de què formà part —les quals permeten en molts casos resseguir-ne la trajectòria com a lingüista—, remarcar quins van ser els autors que el van influir i els estudis a què va tindre accés i que van emmarcar la seua formació, i destacar alguns dels intel·lectuals amb qui va col·laborar.

1. APUNTS BIOGRÀFICS

Alfons Par, que signa les seues obres com Anfòs, Anfós o Alfonso,¹ neix un dia de juliol de 1879,² a Barcelona, en el si d'una família burgesa d'industrials, comerciants i lletrats.

1. Par només signa com a Alfons el primer article sobre *Shakespeare* publicat per l'Associació Wagneriana l'any 1908, i així és conegut en la seua vida privada, ja que tant en les cartes com en qualsevol manifestació escrita de l'autor (per exemple, la llista de participants en el Primer Congrés de Llengua Catalana, els documents de les entitats en què participa o fins i tot els seus ex-libris), hi apareix reiteradament el nom Alfons. En canvi, sens dubte pel regust medievalitzant del nom i per la seua contínua defensa de la literatura de l'Edat Mitjana, la majoria dels articles i els llibres escrits en català els signa com a Anfós —amb vacil·lacions en l'ús d'aquest nom, perquè tant trobem Anfòs com Anfós—, i els escrits en castellà els signa en castellà, Alfonso.

És fill d'Ildefons Par i Pérez i de Dolors Tusquets i Maignon, i és el setè de vuit fills (Joan, Antoni, Manel, Montserrat, Pilar, Ildefons i Ramon són els noms dels germans), tres dels quals (Montserrat, Pilar i Ildefons) no arriben a l'edat adulta.

El pare, nascut l'any 1826, fou un conegut jurista i polític que, al llarg de la seua vida, ocupà nombrosos càrrecs d'importància com els de secretari de la Universitat de Barcelona (1854), degà del Col·legi d'Advocats (1887), president de la Societat Econòmica d'Amics del País (1890) i vocal de la Junta de la Caixa d'Estalvis. Des de molt jove, s'afilià al partit liberal i ocupà diversos càrrecs polítics: regidor i alcalde de Barcelona (1860; 1874; 1881-84), i diputat provincial (1864-66; 1868-70; 1871).³ Publicà *Redención de los censos enfiteúuticos* (1867) i *Laudemios* (1889).

La mare provenia d'una família acomodada amb membres il·lustres en el camp artístic. Un germà seu, Ramon Tusquets, es formà com a pintor a Madrid i anà a Roma (1865) on s'establí i conegué Marià Fortuny, l'enterrament del qual pintà en un oli que és la seua obra mestra (1874).

No tenim gaire informació sobre els germans d'Alfons, però el gran, Joan, va ser important en la vida del lingüista, perquè van treballar plegats en l'empresa de cotó que aquell posseïa. I el segon, Antoni, era un notari amb algunes publicacions reconegudes com *Estudio jurídico sobre la Institución de la Mejora* (1891),⁴ i amb inquietuds catalanistes, segons es podria deduir de la seua participació en el cicle de conferències sobre l'Estatut que es dugueren a terme durant el curs 1932-1933, i que publicà l'Acadèmia de Jurisprudència i Legislació de Catalunya.⁵

2. No es pot determinar el dia exacte perquè, entre altres papers, els seus fills van cremar el Llibre de Família, i Cecília, la filla que molt amablement em va donar la major part de la informació personal, no ho pot recordar exactament.

3. He seguit la datació que dona l'enciclopèdia ESPASA. El *Diccionari Biogràfic Albertí* dona dates diferents.

4. Barcelona, Tipografia La Academia de Viuda é Hijos de E. Ullastres y C^a.

5. Antoni PAR (1933): *El Notariat i l'Autonomia de Catalunya*, dins *Conferències sobre l'Estatut de Catalunya*, Barcelona, Casacuberta & Coll, ps. 131-150. (El volum que he consultat es troba a la Biblioteca de l'Ateneu Barcelonès.)

A Alfons Par, doncs, que creix en un ambient familiar burgès, amant de les arts i de la tradició, li són tramesos alguns d'aquests valors i compagina sense cap dificultat els negocis amb el conreu intel·lectual:

«Par, junt amb un dels seus germans, es dedicà al món dels negocis; però això no li impedí de continuar l'alta ascendència intel·lectual del seu progenitor, i així, al costat de les seves activitats mercantils, prestà constant atenció al conreu de les lletres» (*AIT*, 1936-1937: 212).

L'any 1912, a l'edat de 33 anys, es casa amb Montserrat Balcells i Bohigas i, d'aquesta unió neixen nou fills: Carles (1913),⁶ Cecília (1914),⁷ Guillem (1916), Ferran —que mor molt petit— (1917), Mercè (1918), Josep (1920), Alfons (1922), Miquel (1925) i Marta (1928).

El primer domicili familiar està situat al carrer de la Canuda, 26, al bell mig del centre històric de Barcelona. L'any 1921, quan mor Dolors Tusquets, la mare de Par, es traslladen a l'Eixample, al carrer del Roselló, 231, que, actualment, encara es conserva com a domicili de dos fills, Cecília i Guillem, i la vídua de Josep. A més, posseeixen una casa a Cerdanyola, on van a passar les vacances de Pasqua i bona part de l'estiu.

El seu estat de salut no és del tot bo. L'any 1904 pateix una greu malaltia que l'allunya del treball durant dos anys i queda bastant delicat, com explica a Mn. Alcover: «A tot axo una greu malaltia m'allunyà del trevall. Passaren dos anys. Avuy ja quasi bò; m'he mirat lo fet, y he temut no sia molta feyna mal dirigida» (Carta de Par a Alcover: 10/10/1906, *apud* JULIÀ, 2000: 100). L'any 1926 en dues cartes a Calveras —números 126 i 127— torna a parlar del seu estat de salut. Posteriorment, l'any 1927, dimiteix com a secretari de la Reial Acadèmia de Bones Lletres (RABLB) també per motius de salut.

Quant al caràcter,⁸ és un home que posseeix alguns dels trets que havien caracteritzat el seu pare. És molt treballador, com es veu per

6. Entre parèntesis, les dates de naixement, que m'ha facilitat Cecília Par.

7. Cecília Par aporta informació biogràfica referent al seu pare. Com que es basa en el record i en aspectes subjectius o que concerneixen la privadesa, algunes dades no poden comprovar-se documentalment.

8. De totes les dades donades per la filla, aquestes són, per motius obvis, les més subjectives. Entre cometes, els comentaris literals que fa la filla.

la quantitat d'estudis que duu a terme al marge de les seues ocupacions com a comerciant, s'enfada molt si el destorben mentre està concentrat en la seua feina («no volia que ningú entrés al despatx, ni tan sols que el netegés») i no admet gens de soroll quan està treballant. És parlador i amb molt sentit de l'humor, amant dels esports (jugava a tennis i participava regularment en les activitats del CEC), distret («de vegades a les excursions es perdia»), dialogant («a casa s'admetien totes les opinions»), amb una vida familiar intensa («quan li ho permetien les seues ocupacions»), i no té enemics («tothom m'estima, deia ell»).

Alfons Par desenvolupa els seus treballs de recerca filològica i literària com a «hobby», al marge de la seua ocupació principal: el cotó. En aquest sentit se li poden aplicar les paraules que ell mateix dirigeix, en la seua resposta al discurs d'entrada a la RABLB, a Joan Perpiñà, dedicat, com ell, a afers mercantils:

«quan s'es donat a la literatura, ho ha fet per sentiment pur y goig propi, nèt en absolut de tot interès bastart. Sabem segur qu'ha cercat en lo comerç sols lo que'l comerç llegítimament dóna, y qu'ha derivada de les lletres la emoció estètica y'l daler de trascendencia infinida, qu'aquestes exclusivament poden proporcionar» (PAR, 1930c: 36).

Quan mor el seu pare, l'any 1894, comença a treballar en la indústria cotonera, amb el seu germà Joan, que, segons Cecília, és representant d'una casa americana a Barcelona. Els dos germans pertanyen al Centre Cotoner, organisme fundat a Barcelona el 7 de març de 1903 que col·labora intensament en el desenvolupament material de la producció tèxtil. Després d'un temps en què Alfons és vocal i president de l'entitat, el 22 de juny de 1936 és escollit novament president de l'associació, i, com a conseqüència d'exercir aquest càrrec, a penes dos mesos més tard, concretament el 26 d'agost, és afusellat.

No està afiliat a cap partit polític, però col·labora amb la Dictadura de Primo de Rivera com a regidor de l'Ajuntament de Barcelona amb càrrec de president de la Comissió d'Hisenda. El períple de Par a l'Ajuntament comença a gestar-se uns mesos abans, quan en sessió del consistori presidida per l'alcalde Ferran Fabra i Puig, marquès d'Allella, es procedeix a la designació dels cinquanta veïns contri-

buenos que han de formar part de la Junta Municipal durant el curs econòmic 1923/1924. Par és un dels escollits.⁹

El dia 1 d'octubre de 1923, el secretari del Govern Civil de Barcelona reuneix a l'Ajuntament de la capital catalana els tinents d'alcalde i regidors juntament amb alguns vocals associats —suplents dels regidors, però de tipus gremial, no polític—, per formar una nova corporació. I és així com Alfons Par, vocal associat, es converteix, «per sort o mellor per disposició providencial» (Carta a Alcover: 11/03/1924, *apud* JULIÀ, 2000: 357), en regidor de l'Ajuntament de Barcelona.

Sens dubte, l'acte polític més important d'Alfons Par és la conferència que dona, en català, el 16 de febrer de 1924 a la Sala Mozart de l'Associació Wagneriana sobre *La hacienda municipal*, publicada en castellà, al «Diario de Barcelona», en què explica la seua actuació com a regidor d'Hisenda, i insisteix en el caràcter apolític de la corporació.

La relació de Par amb la dictadura de Primo de Rivera, a banda de concretar-se en els sis mesos en què és regidor de l'Ajuntament de Barcelona, se centra en el sentiment de recuperació nacional que aflora davant l'actitud del Directori de prohibir les manifestacions catalanes. El març de 1924 un grup d'intel·lectuals castellans signa un document a favor de la llengua i la cultura catalanes. Es tracta del *Missatge d'elogi i defensa de la llengua catalana que els escriptors castellans de Madrid han lliurat al President del Govern militar d'Espanya*. I, tot seguit, el 7 d'abril, un grup d'intel·lectuals catalans agraeix aquest suport mitjançant un nou document: *Lletra de gratitud dels escriptors de Catalunya*. Par és un dels signants d'aquesta carta. Quan Primo de Rivera dimiteix, Barcelona rep triomfalment els intel·lectuals castellans que havien signat el manifest.

Par és molt catòlic («cada dia oïa missa a les vuit del matí») i compra un cinema de la plaça Urquinaona i un quiosc a la plaça Universitat per oferir «distraccions decents» als joves. De la crema d'esglésies i convents feta durant els primers dies de la Guerra Civil afirma: «pobra canalla, no saben lo que fan». A més, destina part dels seus diners a publicacions religioses:

9. «Gaceta Municipal de Barcelona», any X, núm. 21, 24/05/1923, p. 253. Des del 20 de setembre de 1923 serà la «Gaceta Municipal de Barcelona».

«Li voldria parlar d'una correcció de V. en lo *Vita Christi*, d'un projecte de traducció meua del *Kempis*, d'una edició feta a despeses meves del Missal Complert en català» (Carta a Miquel i Planas: 20/12/1918, *apud* FELIU, 1997: 169-170).

La seua concepció del catalanisme és ben particular. D'una banda, se sent molt català i és un dels 3.000 participants del I Congrés Internacional de la Llengua Catalana, on intervé com a congressista efectiu (CONGRÉS, 1906: 50) —juntament amb els seus germans Joan i Antoni, i molts altres prohoms de l'època, Pena, Bofill i Matas, Miquel i Planas, Fabra, Montoliu, Mestre i Noé, Morera i Galicia, Gaudí, Galí, Ruyra, Matheu, Patxot i Jubert, Perpiñà..., i entitats com el Centre Excursionista de Catalunya o l'Orfeó Català—, té una obra important en català i sobre el català, participa en les institucions catalanes i, quan se l'acusa d'haver traït la causa catalana, se sent molt ferit, però, de l'altra, es mostra desenganyat per la política en general i pels polítics catalans en particular i publica un *Examen de consciència catalanista* (1934) desconcertant on es queixa de la confusió entre separatisme i catalanisme. A propòsit d'aquest escrit, conscient de la repercussió de les seues paraules, diu a la seua filla: «Ara els catalans s'enfadaran molt».

A causa de la seua professió i de la passió que sent per conèixer coses noves, i també gràcies a una posició econòmica acomodada, viatja moltíssim: als Estats Units, Alemanya, Itàlia, França, Gran Bretanya, Estat espanyol. Coneix, també, Catalunya i, dintre de Barcelona, és molt aficionat a recórrer les llibreries de vell, a la recerca de tot tipus de publicacions, sobretot de Shakespeare.

La vida de Par acaba la tarda del 26 d'agost de 1936, quan membres d'un sindicat el van a buscar al seu despatx del carrer del Bruc. Té, doncs, en aquella data, 57 anys. Segons la versió de la seua filla, el maten perquè és president del Centre Cotoner i, com a tal, pot importar cotó, cosa que un sindicat no permet per tal de perjudicar-ne un altre.¹⁰ Dins del caos generalitzat dels primers dies de la guerra i de

10. Cecília Par m'esmenta el nom dels sindicats implicats, però, la impossibilitat de contrastar la informació em fa mantenir una postura prudent al respecte.

les lluites intestines entre els partits i sindicats per veure qui deté el poder, els de la FAI —tot i que ell és d'una manera de pensar molt diferent—, intenten salvar-lo, sense èxit, i Par és afusellat, juntament amb altres ciutadans, a la Rabassada, i dut al dipòsit judicial instal·lat a l'Hospital Clínic, on una infermera el reconeix i el separa de la resta de cadàvers. D'aquesta manera, els amics i familiars que el busquen poden trobar-lo al dia següent.

La mort de Par apareix ressenyada, a tall d'homenatge i en un to elegíac, en un breu resum biogràfic que li dedica la Institució del Teatre, uns mesos més tard, en què es glossa la seua personalitat i la seva obra:

«En l'aiguabarreig dels primers mesos que seguiren el trasbals públic de juliol de l'any passat, Alfons Par i Tusquets hi va ésser misteriosament engolit el dia 26 d'agost; la vida d'aquell home d'estudi, d'aquell honrat menestral del comerç de Barcelona, d'aquell ciutadà que tantes vegades havia treballat generosament per la cultura de la pàtria, fou truncada brutalment» (*AIT*, 1936-37: 212).

Alfons Par no és l'únic membre de la família que mor a la Guerra. El seu germà, Joan, i cunyada els afusellen el febrer de 1937; el fill gran de Par, Carles, mor al bombardeig de l'Hospital de Còrdova, l'1 d'abril de 1937, i una altra filla mor el 21 de maig de 1937 a causa d'un apèndix que els metges no poden curar per llur dedicació als ferits de guerra.

Després de la mort del lingüista, algunes de les seues obres, pròpies o adquirides, són cedides a la Institució del Teatre, i la resta queden en mans de la seua viuda fins al seu decés l'any 1985. Aleshores, la major part passen a la Biblioteca de Catalunya i al fill Alfons, capellà de l'Opus Dei a la Universitat de Munic, i les altres se les reparteixen entre la resta dels fills. Fa uns anys Alfons¹¹ cedeix part del fons bibliogràfic del seu pare —no la més important, però sí almenys significativa— al Col·legi Major de Pedralbes (CMP) —també de l'Obra—, de Barcelona.

Quant a bona part de papers, cartes i documents no editats, els fills els destrueixen, perquè desconeixen el valor històric i lingüístic que

11. Alfons Par Balcells mor el novembre de 2002.

poden tenir. Només he trobat algunes notes esparses a la RABLB, a la Biblioteca de Catalunya i al CMP, i un conjunt de cartes, publicades per Joan Julià (2000), Francesc Feliu (1997) i Narcís Iglésias (2001).

2. LES INSTITUCIONS

Les institucions i entitats a les quals el lingüista va pertànyer recullen bona part de la seua trajectòria vital i professional i són representatives de la vida intel·lectual que es coïa al principi del segle i que permetia la interrelació de les persones interessades en la recerca i la investigació de diversos temes, amb una dedicació especial a les lletres. Es tracta d'associacions tan variades com el Centre Excursionista, l'Associació Wagneriana, l'Ateneu Barcelonès, la Institució del Teatre, la Reial Acadèmia de Bones Lletres, l'Institut d'Estudis Catalans, la Société de Linguistique Romane, el Foment de Pietat Catalana i l'Oficina Romànica. Par va participar en aquestes entitats de manera molt activa i en molts casos hi va deixar constància de la seua activitat investigadora a través dels estudis que va publicar en els seus òrgans de difusió, aconseguint així que la seua empremta perdurés fins als nostres dies.

2.1. Centre Excursionista

Par es fa soci del Centre Excursionista el primer trimestre de 1896, als 17 anys, quan ja feia tres anys que n'era el seu germà gran, Joan. Ambdós, molt units en la vida laboral, participen en nombroses sortides i excursions, sobretot durant els primers anys de la seua entrada al Centre.

Alfons Par presenta en el si d'aquesta institució els seus primers treballs literaris. Es tracta de tres ressenyes sobre excursions fetes, redactades en un estil poètic: *Les montanyes*, article signat el 30 de juliol de 1901, a Olot (*BCEC* 12, 1902: 173-181); *Una excursió a Pompei y al Vesuvi*, que té com a data de lectura el 13 de desembre de 1901 —la sortida s'havia fet a mitjan setembre del mateix any—

(*BCEC* 12, 1902: 204-209), i *Una ascensió al pich de Aneto* (*BCEC* 12, 1902: 228-237).

Els dies 24, 25 i 26 de juny de l'any 1911 se celebra a Lleida el I Congrés Excursionista Català, i Par hi participa activament amb la lectura d'una comunicació en què introdueix una de les idees que vertebraren la seua obra i que expliquen el concepte que té de la llengua i la seua vinculació amb el paisatge i el poble:

«comparar la beutat de les diverses encontrades es tan ilògich y absurde com sospesar los mérits relatius de les diferentes llengües. Tant la bellesa natural com la parla tenen llur rahó de formosura dintre de l'ánima del poble, a la qual deuen respondre íntimament; y, en conseqüència, una encontrada y una llengua serán soberanament belles quan s'ajusten del tot al carácter immanent de sos habitants» (PAR, 1911: 175).

Els dies 6 i 27 de març de 1903, amb ocasió del viatge a Barcelona de l'actor italià Ermete Zacconi, s'ocupa del teatre shakespearí, al qual pertanyen algunes de les obres interpretades per l'actor.¹² En la primera de les conferències es refereix, en la primera part, a les construccions destinades a teatres en la XVII centúria i a la figura del «clown», personatge llegendari anglès que Shakespeare hagué de respectar, i, en la segona part, parla del teatre anglès anterior al dramaturg objecte d'estudi. En la segona conferència, llegeix la traducció de la primera escena de l'acte quart d'*Othello* i en fa comentaris citant Malone, Stevens, Jonson, Farnes i Boswell.

És la primera vegada que Par, públicament, es manifesta com a estudiós shakespearí i hom ja pot preveure que la seua obra en aquest camp serà fecunda. I també és la primera vegada, segons manifesta Par, que es fa alguna cosa en català sobre crítica: «Nada referente a crítica estética se registra en catalán antes de las dos conferencias que di en el "Centre Excursionista de Catalunya" durante marzo de 1903» (PAR, 1935 II: 218).

Anys més tard, consolidada ja la seua fama com a erudit dedicat al brillant dramaturg anglès, ofereix, al Centre, dues conferències més. El dia 6 de maig de 1925 comenta una collecció de fotografies del dra-

12. Ambdues conferències es troben ressenyades en el *BCEC* 13, 1903: 118-119.

maturg i exhibeix alguns facsímils d'edicions primitives i altres documents d'interès shakespearà. I el dia 13, parla de la vàlua de les obres dramàtiques i de l'estructura del seu teatre, i clou la sessió amb la projecció de reproduccions de quadres dels pintors Holmar, Hunt, Madore, Brocon, Rosetti, Seslie, Maclise i Sergeant.¹³

Excursions, conferències..., Par encara té més protagonisme al Centre. Durant dos anys n'és el secretari primer. El 23 de desembre de 1901 és elegit per a ocupar aquest càrrec, sota la presidència de Ramon Picó i Campamar, el primer any, i Cèsar August Torras, el segon. El 19 de desembre de 1903 es renova la meitat de la Junta i queda com a secretari primer el senyor Eduard Vidal i Riba. La seua tasca principal com a secretari és la de redactar les memòries dels cursos, on queden reflectides les activitats que el Centre duu a terme, i la de mantenir relacions amb altres centres excursionistes.

Par, doncs, com a membre del Centre Excursionista, participa activament en les seues manifestacions i, quan la freqüència de les seues sortides comença a minvar, no es desvincula de l'entitat; hi continua col·laborant donant conferències de tema shakespearà i oferint donatius per a la millora del Centre, com el clixé per a la llanterna que regala l'any 1908 (*BCEC* 18, 1908: *Donatius pera'l museu y coleccions*). I, si es té en compte l'article 10 del *Reglament* (1892):

«També estan obligats los associats á cedir pera la biblioteca un exemplar de las obras que publiquen ó hagen publicat»

la Biblioteca del Centre s'havia d'incrementar força amb les aportacions de la important collecció de llibres que Par va publicar.

És en el Centre Excursionista on Par presenta els seus primers treballs literaris, es dóna a conèixer com a estudiós de Shakespeare i viu situacions transcendents per a la història de la llengua i dels Països Catalans. I és aquí, doncs, on té els primers contactes amb les figures cabdals del canvi que experimenta, al tombant de segle, la llengua en el seu procés normalitzador.

13. Ambdues conferències es troben ressenyades en el *BCEC* 35, 1925: 226.

2.2. Associació Wagneriana

Alfons Par és soci fundador de l'Associació Wagneriana,¹⁴ amb seu al carrer de la Canuda, 31, i des de 1905¹⁵ fins que es mor, n'assumeix la presidència. La seua passió per Wagner és comparable a la que sent per Shakespeare i, com a fidel seguidor de la seua música, assisteix a concerts organitzats per l'Associació, però també als que es fan al Liceu o a altres teatres de la ciutat. Fins i tot, Janés (1983: 271) ens explica que a casa seua es féu una representació del primer acte i del final del tercer de *La Walkiria*, en què els intèrprets eren amics de la casa i parents, i afegeix que gran part d'aquestes escenes es cantaren en català. També indica que el mateix cercle d'amistats representà en català el tercer acte de *Tannhäuser* a la Sala Aeolian.

L'etapa de Par com a president marca el màxim apogeu de l'AW. Així, pren part activa en la reforma dels Estatuts, que es duu a terme el 2 de juliol de 1906, a partir de la qual els socis de l'entitat deixen de reunir-se ordinàriament per a la celebració de conferències i audicions musicals i participa en la nova tasca ingent que es proposa la Wagneriana: la publicació en llengua catalana de les partitures completes per a cant i piano de les obres de Wagner (Estatuts AW, 1906). En aquest sentit, explica als socis que l'Associació ha arribat a un acord amb l'editorial de Leipzig Breitkopf & Haertel per editar *Lohengrin*, i els anima a subscriure-s'hi en un escrit encès a favor de la interpretació de Wagner en català:

«a tots els que vegin en el **LOHENGRIN** una deïu de jovenívola inspiració del qui esdevingué prompte un dels grans mestres de la música; an els qui compreguin el grau de cultura que representaria pera Cata-

14. Aquesta entitat és fundada l'any 1901 per un grup de joves intel·lectuals encapçalats per Joaquim Pena, que n'és el primer president, amb la finalitat d'estudiar i difondre l'obra de Wagner (sense excloure d'altres compositors), mitjançant conferències, publicacions i audicions. El dia 19 d'octubre es presenten i s'aproven els primers estatuts i s'elegeix la Junta Directiva, i el mes de novembre queda constituïda definitivament l'Associació i es fa el lliurament dels títols de socis.

15. No he trobat cap document on consti la data exacta en què Par assumeix la presidència de l'AW, excepte alguns indicis que permeten fixar-ne una data prou aproximada.

lunya son expandiment i assimilació en nostra parla; i an els qui endevinin la força que pera nosaltres constitueix el tenir una obra tant coneguda a punt d'esser cantada precisament en català; a tots ells ens adrecem, refiats de llur cooperació personal. Perquè és que, aquesta obra, además de musical, és verament catalana: aposta pera esser cantada en una de les llengües usuals aquí, ¿qui dubta que, insensiblement, en ella la cantaran fins els qui en altra llengua parlen i pensen? ¿Quina victòria tant natural la de que sigui en català com s'ensenyi aquí, a tot-hom, a cantar Wagner! ¿Quina esperança, que sigui també en nostra llengua com prompte s'facin escoltar sos drames lírics!»¹⁶

També com a president, Par participa en tot un seguit d'actes protocol·laris i socials no musicals i n'assumeix la responsabilitat de l'organització.

A l'Associació Wagneriana hi duu a terme dues conferències, *Shakespeare* (1908a: 157-191) i *Poemes èpics de Shakespeare: El forçament de Lucreça* (1908b: 469-492), en les quals Par compara el compositor amb el dramaturg i demostra sempre estar tant o més interessat en Wagner com a autor dramàtic que com a músic, considerant que el compositor «conseguí endinzar-se més qu'en Shakespeare en l'essència de la vida, car disposava d'un element poderosíssim: la música» (PAR, 1908a: 173).

2.3. *Ateneu Barcelonès i Institució del Teatre*

L'Ateneu Barcelonès i la Institució del Teatre són altres entitats on col·labora el gramàtic barceloní, i aquest fet demostra que Par és un home del seu temps, que participa en el món cultural, a partir de diverses institucions que treballen per la reconstrucció del país.

Alfons Par es fa soci de l'AB el febrer de 1904,¹⁷ té el número d'ordre 486 i participa activament en les diferents activitats que s'hi duen

16. Targeta de subscripció a la partitura catalana de *Lohengrin*. Capsa de programes de l'AW, Barcelona, Arxiu Històric de la Ciutat.

17. En els arxius de l'Ateneu només consta la data d'alta; en canvi, no s'hi troba la de baixa, per la qual cosa és molt probable que Par fos soci d'aquesta entitat fins a la seua mort, l'any 1936.

a terme, entre les quals destaquen les conferències sobre la vida de Shakespeare que hi pronuncia l'any 1916.¹⁸ Aquestes conferències apareixen després publicades en el *BAB* (1916a; 1916b).

Com a eminent traductor i estudiós de Shakespeare i autor de diferents estudis teatrals, Alfons Par es relaciona amb les esferes dramàtiques i la seua obra és reconeguda per les més prestigioses personalitats del món del teatre. El vincle amb la Institució del Teatre es palesa, sobretot, en dos fets: el projecte d'intervenció de Par a l'Exposició Internacional del Teatre, finalment frustrat, i l'homenatge que, després de la seua mort, li rendeix l'entitat.

Adrià Gual, director de l'Instituto del Teatro Nacional, nom que adopta durant la Dictadura de Primo de Rivera (1923-30) l'antiga Escola Catalana d'Art Dramàtic fundada l'any 1913 per la Mancomunitat, promou l'Exposició Internacional del Teatre, inaugurada el 5 d'octubre, que s'inscriu en el marc de l'Exposició de Barcelona de 1929. Alfons Par havia d'exhibir-hi la biblioteca d'obres del dramaturg anglès que havia aconseguit reunir: «També primera i potser única dintre d'aquesta mateixa esfera és la biblioteca d'obres del famós poeta que ell va arribar a reunir, la qual és tan completa, que difícilment deu ésser superada per cap de les del mateix gènere que existeixen» (*AIT*, 1936-37: 212), però sorgeixen dificultats i, com a resultat, només pot publicar-ne el catàleg, *Contribución a la bibliografía española de Shakespeare* (1930b), i una nova versió de la *Vida de Shakespeare* (1930a), aquest cop en castellà, ambdós llibres editats per l'entitat teatral.

A l'Anuari del curs 1936-37, la Institució del Teatre —nom que adopta l'Instituto durant la República—, es proposa, per iniciativa del seu director, Joan Alavedra, retre homenatge a Par, «primera figura del shakespeareisme a Catalunya, traspasat en aquest curs» (*AIT*, 1936-37: 18), mitjançant la publicació d'una breu ressenya de la seua biobibliografia a l'anuari de l'entitat.

18. A l'*AIT* (1936-37: 212) es diu que aquesta conferència es va publicar posteriorment en un dels volums de la sèrie «Estudis» de la Institució del Teatre (1930a), i se la qualifica de «indubtablement el millor treball que s'ha fet en la nostra llengua sobre aquest tema».

Posteriorment, el 13 d'octubre de 1938 es duu a terme una conferència a càrrec de Joaquim Pena —amic íntim i company del difunt a l'Associació Wagneriana, que tradueix el text de diverses òperes per a la Institució—, i la inauguració de l'exposició de les obres relatives a Shakespeare que havia reunit Par i que havien estat lliurades a la Institució.

2.4. Reial Acadèmia de Bones Lletres

Sens dubte, una de les institucions més prestigioses de què el gramàtic forma part és la Reial Acadèmia de Bones Lletres. El 10 d'abril de 1924 els acadèmics Josep M. Roca, Ramon Miquel i Planas i Ernest Moliné i Brasés el proposen com a acadèmic numerari per cobrir la plaça vacant per la mort de Joaquim Riera i Bertran. El 10 de juny, s'aprova per unanimitat l'ingrés de Par, amb el número de medalla 24, i el 30 de novembre se celebra la solemne sessió de recepció del nou acadèmic electe, que llegeix per discurs d'entrada *Notes lingüístiques y d'estil sobre les inscripcions y cartes de Catalunya anteriors al s. XIV* (1924a).

El dia 2 de desembre el nou acadèmic és elegit secretari de la corporació i, com a tal, s'ocupa d'escriure les memòries dels cursos 1924-25 i 1925-26. De seguida que accepta el càrrec, presenta un projecte per tal que l'Acadèmia aprovi «l'empleu d'Oficial de Secretaria ab lo sou mensual de pts. 150», que treballi a la seu social de la corporació dues hores diàries de dilluns a divendres (RABLB: 12/02/1925).¹⁹

El segon trimestre de 1927, Par dimiteix com a secretari per motius de salut (BRABL XIII: 144). El 29 d'octubre de 1930 hi ha noves eleccions per al trienni 1930-33 i Par surt designat conservador del museu. Els altres càrrecs són ocupats per Carreras i Candi, president, Miquel i Planas, tesorero, Casades i Gramatxes, secretari, i Viada i Lluç, bibliotecari (BRABLB XIV-XV: 390).

Tanmateix, la contribució més important de Par a l'Acadèmia és el conjunt dels seus treballs, d'entre els quals, a banda del discurs d'entrada, consten al «Butlletí», publicats o esmentats:

19. Amb (RABLB: data) cito els papers (cartes, targetes i documents diversos) que es troben a la Reial Acadèmia de Bones Lletres, amb la data que hi consta.

1925-1926 – *L'ortografia del Diccionari Català-Valencià-Balear* (BRABLB XII-XIII: 423-425).

16/02/1927 – *Estilística Catalana*, que només s'esmenta, però no apareix publicat al butlletí (BRABLB XII: 534). Més tard, s'ocuparà del mateix tema a l'AOR (1931a), amb el títol *Acotacions lingüístiques y d'estil a clàssichs menors catalans*.

14/12/1927 – *Curial y Guelfa* (BRABLB XIII: 238), que és un prelude de l'estudi que, amb el mateix títol, publica a la Biblioteca Balmes, l'any 1928.

20/06/1928 – Treballs allusius a Moratín de Carreras i Candi, Par i Miquel i Planas (BRABLB XIII: 319).

24/10/1928 – *Primeras representaciones shakesperianas a Barcelona* (BRABLB XIII: 396).

09/05/1929 – *Representacions teatrals barcelonines en 1729*. L'1 d'abril de 1929 se celebra el segon centenari de l'Acadèmia. Amb aquest motiu, el 9 de maig es llegeixen treballs que fan referència a alguna qüestió historicoliterària del primer any de funcionament de la Institució.

Febrer/Març 1930 – *Los traductores de Shakespeare, miembros de la RABLB: Juicio crítico de una traducción catalana de un cuadro de Shakespeare de Celestino Barallat* (BRABLB XIV: 208), *Juicio crítico sobre la traducción catalana de Hamlet por Masriera* (BRABLB XIV: 313), i una altra el títol de la qual es desconeix.

1932 – *Orígens del Romanticisme a Catalunya* (BRABLB XVI: 304).

1933 – *Contribució a l'Epistolari de Pau Piferrer i Fabregas*. En un dels butlletins surten les cartes (BRABLB XVI: 145-244), i en un altre la crònica del fet (BRABLB XVI: 305).

1935 – *Nous esclariments de l'origen de l'òpera a Barcelona* (BRABLB XVI: 306).

1936 – *Dues lletres de Jacint Verdaguer a Marià Aguiló* (BRABLB XVI: 307).

Com a membre de la Corporació, Alfons Par participa en actes de caràcter no estrictament literari. Així mateix, forma part del jurat encarregat de concedir el premi instituït per Enric Pérez Capdevila al millor *Diccionari de Barbarismes*. Els altres dos membres del jurat són Mn. Jaume Barrera i Viada i Lluch, i el jurat dóna a conèixer el resultat el 3 d'octubre de 1929.

Una altra de les tasques que tot acadèmic ha de dur a terme és la de respondre, mitjançant un discurs, els candidats nomenats per ocupar un lloc a la institució, el dia de la seua incorporació. A Alfons Par li encomanen la presentació de dos personatges que li són molt propers per motius diferents: Manuel de Montoliu, amic, i Joan Perpiñà i Pujol, de «professió mercantil».

Alfons Par participa activament en la majoria dels actes de l'Acadèmia, i la seua dedicació a la institució és total com ho demostra l'assiduitat amb què compareix a les sessions: «Veig qu'en la convocatòria hi ha "elecció de càrrechs": es una llàstima, jo que no he faltat quasi a cap sessió, que no pugui ésser en aquesta» (RABLB: 27/06/1928).

Després del sotrac de la Guerra Civil,²⁰ que comporta la clausura de les sessions de l'Acadèmia —l'última s'havia dut a terme el 5 de juliol de 1936—, les sessions de la corporació es reinicien el 16 de març de 1939. Casades i Gramatxes, com a acadèmic més antic, presideix la sessió, i dedica paraules d'elogi als membres que han mort durant el conflicte (Par, Casanovas, Balcells, Carreras i Candi, Rubió i Lluch...) i demana la celebració de misses en sufragi de les seues ànimes, de la qual cosa s'encarrega una comissió formada per Mn. Barrera, Miquel i Planas i Sanllehy (*BRABLB* XVII: 281). Com a homenatge als caiguts durant la guerra, en el si de la corporació no solament s'encarreguen misses, sinó que Miquel i Planas, en sessió de 15 d'octubre de 1939 llegeix uns fragments de la seua darrera obra, *Sonata a tres tiempos*, que inclou un poema que duu per títol *En la mort de n'Anfòs Par* (26/8/36), dedicat a l'amic i col·lega mort (*BRABLB* XVII: 284).²¹

Per cobrir la vacant de Par és escollit per unanimitat el 23 de juny Antoni Griera, que pronuncia el discurs d'entrada *Los estudios filoló-*

20. El 26 de gener de 1939 les tropes de Franco entren a Barcelona.

21. El poema l'he reproduït a 4.3.

gicos en España, al qual respon, en nom de l'Acadèmia, Manuel de Montoliu (*BRABLB* XVII: 288).

2.5. *Institut d'Estudis Catalans i Société de Linguistique Romane*

La col·laboració de Par amb l'Institut d'Estudis Catalans, es demostra amb quatre cartes del lingüista a Josep Pijoan, secretari de l'Institut, recollides per Julià (1986a: 241-244), des de Londres, Oban, Inverness i Edimburg. Durant els mesos d'agost i setembre de 1909, Par viatja a la Gran Bretanya —no se sap si directament comissionat per la institució, o amb l'excusa de recollir informació sobre Shakespeare, ja que visita Daniel i Furnivall,²² o fins i tot aprofitant un dels seus viatges de negocis (cosa que sembla més improbable)—, i s'encarrega de fer unes gestions que li han encomanat, bàsicament la de posar en relació les institucions britàniques amb l'Institut, promovent l'intercanvi de publicacions. Les cartes són per donar compte del resultat d'aquestes activitats.

Després d'aquesta correspondència, que demostra una relació prou fluida amb l'Institut, no sabem que hi hagi més col·laboració entre Par i l'entitat. Pel sistema ortogràfic que empr   a *Vida de Shakespeare* (1916c), en què segueix, encara que sigui parcialment, les Normes del IEC, sembla evident que en aquesta data es manté encara dins l'ortodòxia oficial. Tanmateix, la seua diferent concepció del model de llengua, el seu desig que la política no intervingui en els afers culturals, i motius d'amistat amb Alcover, Miquel i Planas, Montoliu, Barnils i Griera —especialment 'maltractats' per la corporació—, desemboquen en un trencament amb la institució, la data del qual no es pot precisar ben bé, a pesar que consta el suport que Par dóna a Miquel i Planas després del seu discurs *Contra la Reforma Ling  stica* l'estiu de 1918. Par manté tota la vida una postura contrària a les Normes de l'IEC, encara que, curiosament, diu a la seua filla que ella ha

22. Aix  , en el pròleg de *Lo rei Lear*, Par menciona que fa tres anys va consultar Mr P. A. Daniel, membre il·lustre de la New Shakespeare Society, de Londres, i l'eminent literat doctor F. Furnivall (PAR, 1912: XI).

d'aprendre *l'estil de Fabra*, i que les institucions de què forma part les van adoptant paulatinament.

Una altra de les entitats a què Par pertany és la Société de Linguistique Romane. Al primer número de la «Revue de Linguistique Romane» (1925) apareix detallada la gestació de la societat i la mateixa publicació. Explica que durant els mesos de febrer i març de 1924 s'envia una carta als romanistes del món des d'Estrasburg amb la intenció de fundar la Société de Linguistique Romane. El resultat d'aquella convocatòria és l'aparició de la «Revue de Linguistique Romane», que el 31 de maig de 1925 inclou un total de 118 membres entre els quals anotem, a més de Par, Jeanjaquet, Jud, Nyrop, Spitzer i Montoliu, a banda d'entitats i biblioteques que també en són sòcies.

El 1928 s'organitza, entre el 10 i el 15 d'abril, el Premier Congrès International de Linguistes à la Haye, i entre el 28 i el 30 de maig, el Premier Congrès International de Linguistique Romane à Dijon. No sabem si Par acut a l'Haia, però, en canvi, en l'*Examen de consciència catalanista* parla de la seua assistència al Congrès de Dijon:²³ *En Lerch, a qui trobí en lo Congrès de Dijon, vol humanisar la Lingüística* (PAR, 1934: 12).

2.6. Foment de Pietat Catalana i Oficina Romànica

Par és membre, i n'arriba a ser secretari, del Foment de Pietat Catalana, institució destinada a editar en català llibres religiosos a uns preus assequibles, i en molts dels seus treballs deixa ben clara la seua religiositat.

Eudald Serra, responsable de «Lo Missatger del Sagrat Cor de Jesús»,²⁴ crea l'any 1913 la Biblioteca Foment de Pietat Catalana, embrió del que més tard, l'11 de gener de 1917, es convertirà en el Fo-

23. Hi va assistir amb Griera, que era el representant català de la Société. Segons Iglésias (2001: 75, nota 84), van ser els dos únics lingüistes catalans que van participar-hi, i Griera hi parlà de «Els rapports entre els atlas lingüístics i els diccionaris de dialectes». No consta, en canvi, que Par presentés cap treball al Congrès, ni que publicqués mai res a la «Revue».

24. Publicació fundada el 1893 per Fèlix Sardà i Salvany.

ment de Pietat Catalana, entitat que es proposa la publicació de llibres piadosos i catalans. Des de la mort, el 14 d'octubre de 1920, del seu antecessor en el càrrec, Antoni Serra Feliu, i fins a l'any 1924, Alfons Par és tresorer del Foment.

La fita possiblement més important que assoleix el Foment és la inauguració de la Biblioteca Balmes d'Estudis Religiosos, fundada per Ignasi Casanovas, que neix, com a base d'una futura Universitat Catòlica, el 27 d'abril de 1923.

En el primer número de l'«Analecta Sacra Tarraconensia» (*AST*),²⁵ es ressenya l'obra de Par i es lloa el seu discurs d'entrada a l'Acadèmia de Bones Lletres: «És una fita importantíssima en la història científica de la llengua catalana, gairebé tota per fer». I també, el seu monogràfic sobre Bernat Metge:

«Hem de fer esment honorable en aquesta crònica dels treballs lingüístics publicats pel nostre tresorer N'Anfós Par. L'any 1923 la BEIHEFTE ZUR ZEITSCHRIFT FÜR ROMANISCHE PHILOLOGIE va publicar en un bell volum de 580 planes la seua *SINTAXI...*, amb portada editorial de la Biblioteca Balmes. És indubtablement l'estudi més científic que s'ha fet fins ara de la nostra sintaxi» (*AST* I: 540).

L'«Anuari de l'Oficina Romànica» detalla el perquè de la creació d'aquest organisme, a partir de la Biblioteca Balmes:

«Una Universitat Catòlica a la nostra terra no pot ésser indiferent a l'estudi de la llengua i la literatura regional. Per això hi ha hagut acord de crear de bon principi l'Oficina Romànica, centre d'estudi, oficina d'investigació i futur seminari de formació filològica alhora, com la via més segura de venir a una facultat competent de filologia nostrada» (*AOR* I: 1).

Durant el maig i el juny de 1927, es fan tres reunions i s'arriba a l'acord: neix l'Oficina Romànica. En són responsables Antoni Griera, Pere Barnils, Manuel de Montoliu, Alfons Par, Ramon Miquel i Pla-

25. Publicació eclesiàstica de la Biblioteca Balmes, iniciada el 1925 com a anuari eclesiàstic. Des de 1932 és semestral i especialitzada en el camp històric i eclesiàstic, particularment de la província tarraconense.

nas i Josep Calveras. Més tard s'hi incorpora Josep M. d'Oleza i, a partir de 1929, Francesc B. Moll.²⁶

L'Oficina Romànica té tres camps d'actuació (AOR I: 1), entre els quals s'estudiarà «el sector purament lingüístic de l'evolució de la nostra llengua i de l'estat actual dels nostres dialectes» (AOR I: 1), i se seguirà en la línia dels treballs fets durant els darrers quinze anys a les Oficines Lexicogràfiques de l'IEC, incloent-hi els *Estudis Fonètics*, el «Butlletí de Dialectologia Catalana», els cinc volums del *Diccionari Aguiló*, que comprenen fins a la lletra O, i la *Biblioteca Filològica*. També es tindran en compte l'*Atlas Lingüístic de la Llengua Catalana*, començat a publicar per Griera, el *Diccionari Català-Valencià-Balear* d'Alcover, del qual n'han aparegut quatre fascicles, el *Diccionari Balari*, començat a publicar per la Universitat de Barcelona, i el *Diccionari dels dialectes catalans* i el *Diccionari de la llengua escrita antiga i moderna*, inèdits. Així doncs, «l'Oficina Romànica seguirà el camí obert pels treballs que acabem d'esmentar». I encara, «cal col·locar en aquest sector de treball científic realitzat en el nostre domini lingüístic la *Sintaxi Catalana* de N'Anfòs Par, feta principalment de la llengua de Bernat Metge» (AOR I: 1-2).

Alfons Par, com a codirector, a partir de 1927, de l'Oficina Romànica, col·labora mitjançant els seus treballs a dur a terme alguns dels objectius que l'Oficina s'havia marcat. D'una banda, publica diversos estudis, sempre seguint l'ortografia tradicional, i d'una altra, els seus treballs figuren en les diferents bibliografies i recensions, que, signades per F. de B. Moll, J. V. o R. Aramon apareixen, com a mostra de la seua tasca continuada, en els diferents números de l'anuari. Quant als estudis, Par en publica tres:

a) «*Curial e Guelfa*», *Notes lingüístiques y d'estil* (1928a). Aquest és un fragment del treball publicat amb el mateix nom, per la Biblioteca Lingüística de la Fundació Balmesiana (1928b) i té una repercussió remarcable.

26. Moll (1970: 205-206, *apud* IGLÉSIAS, 2001: 56) es va integrar a la direcció de l'Oficina gràcies a la intermediació de Par, ja que Griera exigia primer que Moll es retractés d'una ressenya molt crítica que havia publicat al *BDLC* en contra d'un treball seu.

b) *La desinència -o del indicatiu present* (PAR: 1930d). Es tracta d'un breu article, en què, després d'analitzar la pervivència d'aquesta desinència llatina en el domini de la Romània, examina quin és el seu estat dins del territori de parla catalana.

c) *Acotacions lingüístiques y d'estil a clàssichs menors catalans* (1931a). Aquest article és una revisió del treball que havia presentat a la RABLB, el 16 de febrer de 1927 *Estilística Catalana*.

3. FORMACIÓ

Alfons Par duu a terme els seus estudis primaris i el batxillerat al Col·legi del Sagrat Cor de Jesús de Barcelona, segons es desprèn dels quaderns manuscrits i perfectament enquadernats que es conserven al CMP.

Durant els primers anys del segle xx, els jesuïtes tenen un pes molt important en la cultura catalana. El pare Casanovas és un destacat membre de la comunitat que, compromès amb el catolicisme i el catalanisme, serà un dels principals impulsors del Foment de Pietat Catalana, i crearà la Biblioteca Balmes i, de retruc, l'Oficina Romànica, entitats en què Par participarà activament. La base intel·lectual en què recolza l'ideologia catalanista d'aquest orde religiós és l'Acadèmia Catalanista, integrada dins la Congregació Mariana, que havia reintroduït a Barcelona un altre jesuïta, Lluís Ignasi Fiter, l'any 1886.

L'ideari de la Congregació Mariana destaca pel «mestratge inqüestionat de Torras i Bages, l'assumpció conservadora justificadora de determinats comportaments en el present, la recerca de models del XIX, la mitificació de Ramon Llull, la prioritat pels temes religiosos, medievals i folklòrics, la promoció dels poetes sacerdots (des de Costa i Llobera fins a Antoni Navarro o Josep Paradedà), o la compaginació entre uns valors tradicionals i uns altres de ciutadans que es van incorporant de mica en mica» (AULET, 1986: 34, *apud* IGLÉSIAS, 2001: 18). L'Acadèmia Catalanista naix paral·lelament amb la Congregació de la mà del pare Fiter, i alguns dels intel·lectuals que prenen part en les sessions d'estudi de la llengua i la cultura catalanes de l'entitat,

Carner, López-Picó, Bofill i Mates... es convertiran en màxims representants del Noucentisme.

El lingüista va ser congregant i l'ideari que acabo d'exposar li escau d'allò més. Les implicacions que es deriven del fet que el pare Fiter organitzés una bona part de la joventut barcelonina en els principis catòlics, que els actes de congregació es fessin tots els diumenges i festes de precepte a la capella del Col·legi dels Jesuïtes, que les obligacions dels congregants no es concretessin només a assistir als actes dels diumenges, sinó que també haguessin de prendre part en seccions de tipus social, de caritat, apostòliques o culturals, afegides a la coincidència dels noms dels amics de Par que freqüentaven l'entitat i a l'ideari suara exposat, demostren que part de les pautes religioses, culturals i socials de Par es fonamenten en la congregació i en els jesuïtes i, fins i tot, potser, en l'Acadèmia Catalanista.

La mort del seu pare, l'any 1894, quan té 15 anys, obliga Par a deixar els estudis per dedicar-se a la indústria del cotó ajudant el seu germà. Des de molt jove, però, manifesta un gran interès per la lectura i, malgrat el handicap que representa aquest fet luctuós, continua tota la vida immers en el món de les lletres, ocupant-hi el seu lleure.

En el món de les lletres aviat descobreix dues grans passions: Shakespeare, a la traducció i estudi del qual dedica bona part del seu temps, i els clàssics catalans. Aquestes aficions conformen part del seu autoaprenentatge, de manera que, en el primer cas, l'interès per la vida i l'obra del dramaturg anglès i el seguiment de les diferents edicions i traduccions que hom ha fet dels seus drames, d'una banda, li comporten l'estudi de tot allò que hom ha dit sobre ell. Par, en els seus assajos, demostra conèixer no solament la bibliografia completa de Shakespeare, sinó també les diferents versions i adaptacions dels autors més reputats, les opinions de crítics contemporanis i posteriors al dramaturg, les representacions i traduccions de les seues obres, almenys a Espanya, i el context en què es desenvolupa el teatre elisabetià: història, literatura anglesa, indumentària, escenografia...

Entre els noms que apareixen en les obres de Par referides a Shakespeare —que evidencien una gran erudició per part del lingüista—, i que pertanyen majoritàriament a l'escola romàntica, hi ha crítics li-

teraris (Dryden, Coleridge, Carlyle), filòsofs i pensadors (Fichte, Taine, Plató, Voltaire, Goethe, Llull, Schopenhauer), escriptors i autors dramàtics (Ben Jonson, Rowe, Ruskin, Tolstoi, Zola, Pérez Galdós, Guimerà, Ibsen), traductors (Schlegel, Moratín, Cebrià de Montoliu), l'escenògraf de la cort (Iñigo Jones), biògrafs del dramaturg (Rowe, Malone, Halliwell-Phillips, Hazlitt, i, sobretot, Sidney Lee), poetes (Pope, Mn. Cinto, Novalis), i historiadors (Wallace, Stropes, Feuilletat). Entre els especialistes contemporanis en Shakespeare compta amb la col·laboració de Mr. P. A. Daniel, «membre il·lustre de la *New Shakspeare Society* de Londres, qui publicà, per compte d'aquesta, les superbes edicions facsimiles in-quarto de nostra tragedia» (PAR, 1912: XI), i Furnivall. I també, esmenta altres artistes no relacionats amb les lletres com els pintors Miquel Àngel i Rafael, i els músics Wagner —un dels altres *leit motiv* de Par— i Strauss.

Pel que fa a erudits espanyols, a *Shakespeare en la literatura espanyola* manifesta que està content de reconèixer en crítics anteriors idees que s'anticipen a les seues i de «proclamar que hace tiempo existe una tradición shakespeareana entre nuestros literatos, y de que las opiniones de algunos de ellos no tenían nada que envidiar, en las épocas en que fueron emitidas, a las de los críticos de las demás naciones latinas» (PAR, 1935 II: 245). Entre els que esmenta en l'estudi d'on procedeixen aquestes paraules —de vegades, però, per contradir-los—, hi ha Blanco-White, Bergnes de las Casas, Orellana, Milà i Fontanals, Menéndez y Pelayo, Benavente, Alcalá-Galiano, Ortega y Gasset, Canalejas, Miquel i Badia, Mañé i Flaquer, Sánchez de Castro, Revilla, Navarro Lamarca i Böhl de Faber, entre altres.

D'altra banda, la traducció que fa de *King Lear* el fa aprofundir en el model de llengua més adient per adaptar-se a l'anglès de l'època en què es va escriure l'obra, que, segons la seua opinió, és el model dels clàssics medievals catalans, la qual cosa implica que Par examina les obres d'aquests autors, buscant-hi la versió més fidedigna: «La traducció doncs no serà en català absolutament antic, mes ne conservarà sens dubte lo caracter, encaixant ab l'original. Pot comprendre si una cosa axis es dificil y els tips que m'he fets de regirar les obres d'en Llull, J. Martorell, Jaume el Conqueridor, Muntaner, etc. Curial etc.» (Carta a Alcover: 24/10/06, *apud* JULIA, 2000: 101-102).

Reprement el tema de les passions de Par, he dit que una era Shakespeare, i l'altra els clàssics catalans. L'interès que li despertien la literatura i el model de llengua catalana medievals el condueix a publicar diversos articles i treballs lingüístics, i a mantenir una postura decididament contrària a la llengua «moderna» propugnada per Fabra i l'IEC. Par admira i respecta Alcover i per aquest motiu li demana consell sobre una gramàtica lulliana que ha començat a confeigir, finalment inèdita: «lo molt valuós que per a mi sera son parer, y'l dupte que tinc sobre la conveniencia de tirar avant una tasca filològia m'encoratjen a escriureli» (Carta: 24/10/1906, *apud* JULIÀ, 2000: 101).

Però no és aquesta l'única referència gramatical i filosòfica del lingüista. En alguns dels seus textos, Par (1924b; 1814) deixa constància dels autors en qui s'ha emmirallat, com és el cas dels homes de la Renaixença, entre els quals: «No recuerdo, hablando de filología románica, a nadie comparado con Martí de Aixelà,²⁷ Balmes,²⁸ Javier, Llorens,²⁹ representantes de una Escuela que trascendió fuera de aquí, a todos los pueblos europeos. Tampoco veo ningún Torres y Bages; en filología románica, ojeo los grandes autores alemanes y franceses y en ellos, como autores catalanes, se menciona únicamente a Bastero y al gran Milá y Fontanals». I continua: «En Gramática catalana no pueden los trabajos actuales compararse con la de Forteza, de Mallorca, en la parte fonética y morfológica».³⁰ Clou la seua lloança dels homes que han contribuït a «enaltecer los caracteres propios de nuestra tierra», afirmant «en Literatura, recordamos a Pons y Gallarza, Picó y Cam-

27. Ramon Martí d'Eixalà (1807-1857) i el seu deixeble F. Xavier Llorens (1820-1872) foren els representants més importants de l'anomenada Escola de Barcelona. Menéndez y Pelayo i Milà i Fontanals foren deixebles de Llorens.

28. Jaume Balmes (1810-1848) fou el cap d'una escola apològica catalana fundada per Rubió i Ors, Tomàs Aguiló, Josep M. Quadrado i altres.

29. El fet que es tracti de la transcripció d'una conferència del lingüista pot haver jugat una mala passada al periodista que escriví, 'Javier' i 'Llorens' separats per una coma.

30. Aquesta mateixa sentència la dona Alcover: «cap d'ells [els gramàtics catalans] ha deixat el Mestre Fortesa darrera ni li és arribat, això és, no n'hi ha cap que haja escrita una *Fonètica* ni una *Morfologia* de la nostra llengua, superior o igual a la del Mestre mallorquí» (ALCOVER, 1915: LXXI).

pamar, y al gran Mariano Aguiló, del cual es además el único trabajo léxico verdaderamente sólido aquí publicado».

Aquests són, doncs, alguns dels autors catalans en qui Par basa els seus coneixements gramaticals, als quals cal afegir Balari i el pare Nonell. Hi ha després, els romanistes espanyols i estrangers, que li forneixen dades que aprofita sobretot en els seus estudis diacrònics, especialment en la *Sintaxi*, «concebuda y desenrotllada en conformitat fidel ab les obres mestres de la moderna filologia romànica» (PAR, 1923: VI): Wilhelm Meyer-Lübke, Friedrich Diez, Arsène Darmesteter, K. Nyrop, Édouard Bourciez, Ferdinand Brunot, Joseph Anglade, Jules Jeanjaquet, P. Clairin, Du Cange, L. Laurand, Eduardo Benot, Andrés Bello, Ramón Menéndez Pidal, Gaston París, Paul Meyer i Federico Hanssen.

Par (1923: VI) admet en el pròleg de la *Sintaxi* que el mètode que segueix en aquesta obra és el de Meyer-Lübke. El lingüista autodidacte coneix personalment el romanista suís en una trobada amb ocasió d'un viatge de l'erudit a Barcelona, i aquest li lloa l'obra i després s'estén en consideracions sobre la lingüística actual:

«me llohà molt la sintaxi y especialment la part catalana de les “Notes lingüístiques”; parlant del estat dels estudis filològichs arreu del mon, se declarà naturalment partidari de la escola tradicional seva, y nò dels geògrafs ni dels fonetistes experimentals y m'aconsellà que'm dediqués especialment a la Sintaxi, treballanthi y perfeccionantme» (Carta a Montoliu: 22/05/1925, *apud* JULIÀ, 1986b: 323).

Posteriorment, en el seu *Examen de consciencia catalanista* (1934), es mostra desenganyat respecte que la llengua pugui ser un factor que pel seu propi pes sigui determinant en la consecució del nacionalisme, i la seua reflexió serveix per repassar alguns moments clau de la seua formació lingüística. Par (1934: 9-11) parteix, en un principi, de les teories lingüístiques postulades pels gramàtics de l'escola romàntica (Schlegel, Diez, Balari, Aguiló, Milà, Forteza i Nonell), segons els quals cada llengua és «un producte natural y fatal de cada raça, com lo magraner fa magranes y lo taronger taronges», però llavors, buscant «lo perquè de nostres fonemes y sintagmes» i «llur relació ab nosaltres, personalment y social considerats», es pregunta per què el llatí

evoluciona diferent «al metres en contacte ab los diversos llenguatges autòctons de la Romania» i «quines lleys havien enformat cada una de les reaccions lingüístiques».

Par no troba resposta en cap «dels més grans filolechs» (Schuchardt, Meyer-Lübke, Menéndez Pidal, Bello, Cuervo, Ascoli, Gilliéron, Jud i Spitzer), tot i que valora els estudis evolutius i comparatius de les llengües que han dut a terme, de manera que «los materials qu'anaven classificant y escatint permeten considerar l'esforç filològic a ran del romanticisme com un dels més disciplinats y genials portats a cap per la humanitat». Tanmateix, i confirmant aquesta manca de resposta als seus interrogants, conclou:

«en definitiva, del enorme treball analític de la lingüística moderna no es estat possible deduirne una síntesi, ni bastir un cos de doctrina. Tot son detalls, estudis comparatius, materials escatits, regirats y polvorissats fins a conixerlos intimament; mes ratlles de conjunt y reconstrucció orgànica cap. En realitat la lingüística està cayent ja en descredit; com a ciencia transcendent ha fracassat. Resten ses admirables descripcions, sa conexença objectiva de les llengües; en açò no passarà may ni será rectificada; mes no'ns explica res, ni'ns diu un sol perquè. Al contrari, nos ha provada la formació gratuita y desconeguda dels llenguatges. ¡Que n'estem de lluny dels gramatichs filosofichs, com En Benot, y dels normalistes apriorístichs!» (PAR, 1934: 11-12).

Buscant encara una teoria lingüística que pugui resoldre les seues inquietuds, Par introdueix, tot seguit, la fonètica experimental, exemplificada per Barnils, i l'idealisme alemany, i es mostra escèptic sobre la possibilitat que arribin a donar compte dels fenòmens per als quals necessita resposta. Quant als alemanys, que «cerquen ara explicacions socials y sentimentals», assenyala que Vossler donà dues conferències a la Universitat de Barcelona sobre el tema i que Lerch, que trobà en el Congrés de Dijon, «vol humanisar la Lingüística arrancantla del mare-magnum de les explicacions fonètiques y relacionantla ab los efectes y passions personals» (PAR, 1934: 11-12).

Com es pot observar resseguint tots aquests noms, Par, malgrat no haver fet estudis especialitzats sobre lingüística o filologia, i gaudir, per tant, d'una formació autodidàctica, se'ns mostra com un home perfec-

tament informat de la tradició lingüística a casa nostra, i s'emmarca en el corrent del comparatisme, perfectament associat a l'interès per l'historicisme del moment. Mascaró (1984) explica el triomf de l'escola dels neogramàtics³¹ al començament de segle en la «conjunció feliç entre l'*interès intern* per la llengua, fruit de la Renaixença, i l'*interès extern*, resultat de l'existència de la lingüística romànica a l'estranger», i delimita l'element comparatiu de l'escola com el que facilita el naixement de la lingüística romànica, i, de retruc, «el trasbalsament dels mètodes i de l'activitat de l'escola a casa nostra». Aquesta seria la raó de l'arrelament d'aquesta escola a Catalunya, i del fracàs d'altres (MASCARÓ, 1984: 27).

Per la metodologia que emprà, es pot considerar deixeble de Meyer-Lübke, però, com s'ha vist en la carta a Montoliu suara esmentada, i en les reflexions que duu a terme en els articles comentats, coneix prou bé els diferents corrents lingüístics que deriven d'aquella escola, encara que no en sigui necessàriament seguidor. O el cas de l'idealisme lingüístic, que «troba a la Catalunya noucentista del moment una terra adobada gràcies a l'expansió que hi ha del pensament nacionalista». Introduït dins la cultura catalana per Carles Riba i Manuel de Montoliu, aquest darrer tradueix el 1917 el llibre de Vossler *Positivism i idealisme en la ciència del llenguatge* (1904), i dedica al filòleg uns articles de premsa arran de la visita que fa a Catalunya. No és estrany que Par, amic de Montoliu, vulgui conèixer aquesta nova tendència i esmenti les dues conferències a la Universitat de Barcelona de l'alemany. I, encara que, com en els altres exemples que menciona en el seu *Examen de consciència catalanista*, s'hi mostri reticent i no manifesti cap entusiasme per cap corrent concret en la seua recerca del lligam entre llengua i poble,³² crec que en alguns fragments dels seus estudis s'aprecia la influència de l'idealisme alemany.

31. Ferrater (1981: 156) considera incorrecte emprar el nom de neogramàtics per anomenar els *Junggrammatiker*, ja que el terme que defineix aquests «joves gramàtics» no és més que una broma d'estudiants, i, per tant, referir-s'hi d'una altra manera és donar contingut a una expressió que no la té.

32. Per a més informació sobre l'idealisme alemany, v. Antoni ARNAL I BELLA (1992): *Algunes notes entorn de «La reconstrucció del llenguatge literari català»*, de Josep Calveras, *Miscel·lània Jordi Carbonell* 3. ELLC, XXIV, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, ps. 257-277.

Par és un home molt culte, que coneix bastants idiomes, que llegeix moltíssim i que no deixa mai d'estudiar pel seu compte. A Mn. Alcover li diu: «Ma coneixensa de l'anglès me permetè aprofitarme dels magnífics treballs de'n John Webster³³ sobre tot y altres», i li explica que en el vocabulari de Llull que vol fer també hi afegirà, entre altres, el mot corresponent en grec (Carta: 10/10/1906, *apud* JULIÀ, 2000: 100). En una altra carta afegeix: «M'he fet molts tips d'estudiar gramàtica anglesa» (Carta: 24/10/1906, *apud* JULIÀ, 2000: 101). I, més tard, a Montoliu: «Estich estudiant llatí ab un bon mestre. Ja veyeu que no dormo» (Carta: 22/05/1925, *apud* JULIÀ, 1986b: 323). També, tradueix de l'alemany: «encloch la lletra alemanya que'm donareu ab sa traducció» (RABLB: 19/04/29), i en la seua *Sintaxi* dóna molts exemples del domini —o almenys d'un coneixement teòric— d'altres llengües: francès, italià, provençal, i en menor grau, portuguès, sard i romanès.

Els exemples, en aquesta última obra són nombrosos: «Remarcarem qu'ab noms de pahisos Metge usa 'en' y ab los de ciutats 'a', talment com lo francès modern» (1923: § 704 I α), «Perdérem en català (com en provençal) lo derivat corresponent de 'cum'» (1923: § 713), «Metge usa 'pas' (de 'passum'), tan generalitzat y tan usat en francès» (1923: § 783), «En italià y català l'expansió del 'de' es més considerable qu'en francès» (1923: § 807), «L'anglès rebla encara aytal caràcter de complement adverbial, metent l'infinitiu llatí en gerundi» (1923: § 811), «L'anglès segueix lo llatí: 'he wishes you to come'. L'expansió que'l infinitiu ab acusatiu ha assolit en les diverses regions romàniques no es parió; lo francès, per exemple, mostra migrada parçitat, y en cambi, les llengües ibèriques hi són liberals assats» (1923: § 812), «En italià tenen 'quasi che', y en provençal 'quais que'» (1923: § 940), «'Cuius' tingué derivació directa en castellà, portuguès y sart» (1923: § 981).

Pel que fa al mètode de treball que segueix, segons es desprèn de comentaris que fa en algun article i en les cartes, és un home molt pa-

33. John Webster (Londres ~ 1580- ~ 1624) Dramaturg anglès. Autor desigual, les seues obres ofereixen alguns moments força reeixits, que en fan un dels principals autors del període elisabetià.

cient, «fíu pacientes investigacions personals en dit arxiu» (PAR, 1930d: 173), i meticulós, «no hi ha res dit de lleugeresa sino que tot es estat abans rigurosament comprovat». A més, dedica tots els seus esforços a les tasques de què s'encarrega, «Tot axò li dic pera que compregui ab quina feyna me prenc les coses, mes la qüestió no es ferne moltes sino ben fetes», i li agrada treure conclusions, «no sò nat per a fer una feyna passiva d'omplir ab cura y sens acompanyarla d'un altra de generalisació y estudi» (Carta a Alcover: 24/10/1906, *apud* JULIA, 2000: 101).

En el seu recorregut cap a la formació sobre aspectes lingüístics, Par és un dels assistents al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana de 1906, de caràcter menys especialitzat que l'altre on ens consta que va participar, el I Congrés de Lingüística Romànica, celebrat a Dijon del 28 al 30 de maig de 1928, al qual va assistir amb Griera com a soci de la Société de Linguistique Romane. Altres associacions lingüístiques o literàries de què va ser membre són l'Ateneu Barcelonès, la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, l'Oficina Romànica i la Sociedad Menéndez Pelayo.³⁴

Cal afegir que en algun d'aquests centres, especialment a l'Ateneu, Par, com tots els socis, tenia accés a les publicacions més importants de l'època en diferents camps del saber, ja que tant la biblioteca com l'hemeroteca de l'entitat eren molt completes. Precisament, el manuscrit del *Somni* que Par consulta, «lo mellor y lo més antich», pertany a la Biblioteca de l'Ateneu, i és el text fonamental per a l'estudi sintàctic del lingüista (PAR, 1923: VI).

4. AMICS I CONEGUTS

El cercle d'amistats en què Par es mou ve marcat per la seua activitat en les diverses institucions i entitats a què pertany —des de l'excursionisme a la passió per la música i el teatre—; pel món de les lletres —que li permet envoltar-se de bons companys, bàsicament en el

34. Segons consta en el «Boletín de la Biblioteca de Menéndez y Pelayo», núm. 1 (gener-març 1935).

camp lingüístic, i conèixer shakespeareans il·lustres—; per la seua etapa de regidor a l'Ajuntament de Barcelona —en la seua conferència sobre gestió municipal, manifesta el seu reconeixement i amistat cap a l'alcalde Álvarez de la Campa—; per les seues creences religioses —el P. Casanovas, en podria ser un exemple—, i per la seua activitat comercial, tot i que no tenim exemples de relacions iniciades a la feina, si no és el cas de regidors, com ell, vocals associats (per exemple Ramon M. Puigmartí, que dimiteix amb ell del càrrec a l'Ajuntament), o de Joan Perpiñà, que, a més de ser traductor de Shakespeare, de participar en el Primer Congrés de la Llengua Catalana i d'entrar a la RALB introduït pel lingüista, fou president de la Cambra de Comerç de Barcelona.

En general, es desconeix en quin moment s'inicien les amistats de Par, però, resseguint la seua activitat en les entitats en què participa, podem tenir una idea bastant aproximada de les coneixences que fa i de les afinitats que té. Així, noms com Joaquim Pena, primer president de l'AW, que dissertarà sobre la vida i l'obra de l'amic mort en una conferència homenatge a la Institució del Teatre, Jeroni Zanné, poeta i crític modernista, membre de la primera Junta de l'AW, que emigra a Buenos Aires —«Molts recorts an En Zanné; lo recordo ab plaher», diu a Montoliu (22/05/1925)—,³⁵ o Lluís Millet, director de l'Orfeó, es troben entre les amistats de Par relacionades amb la seua passió musical, al mateix temps que Montoliu i Alcover són principals col·laboradors de la «Revista Musical Catalana», butlletí de l'Orfeó.

Pel que fa al CEC, molts dels noms de socis de l'entitat es repeteixen després en l'Acadèmia de Bones Lletres o l'Ateneu, amb la qual cosa es fa difícil saber quin és el lloc on comencen a nàixer les bones relacions entre alguns dels seus membres, però està clar que l'afinitat que suposa compartir vetllades i activitats en dues o tres associacions uneix. Aquest seria el cas de Carreras i Candi, Casades i Gramatxes, Duran i Sanpere i d'Eduard Toda, amb qui Par també comparteix

35. Com que aquest apartat està basat principalment en cartes el remitent i el destinatari de les quals queda perfectament clar en el text, quan cito la procedència, només empro una referència breu, en què alludeixo a la data. Si es tracta de publicacions, l'anotació és l'acostumada.

amistat, antinormisme i passió pels manuscrits de Poblet, i al qual dedico, juntament amb Miquel i Planas, l'edició del *Curial e Guelfa*: «Al excelentíssim Senyor D. Eduart Toda y Güell, President de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Homenatge dels editors R.M.P. - A.P.» (PAR, 1932a: VII).³⁶

Precisament l'antinormisme és un altre dels eixos importants sobre el qual giren les coneixences de Par. Miquel i Planas, especialment, i Alcover són dues de les personalitats del moment amb qui Par té més relació. Els dedico un apartat especial. I, justament l'etapa més ortodoxa de Par pel que fa a la seua col·laboració amb l'IEC, li reporta també bons amics: Josep Pijoan, secretari general de l'Institut, i Jordi Rubió.

Al capdavant de la direcció de l'Oficina Romànica, al costat de Par i Miquel i Planas (que ja mantenen una relació de fa temps), trobem també Montoliu, Calveras, Griera, Barnils, Josep M. d'Oleza i Francesc B. Moll, personalitats amb qui l'industrial també comparteix dedicació a l'entitat i altres aficions. En el cas de Griera, tots dos van presentar sengles comunicacions al Congrés Excursionista de Lleida (1911), i l'any 1928 tots dos són els únics lingüistes catalans que van al Congrés de Dijon. Quant a Barnils, que viu a prop de Par, com Miquel i Planas,³⁷ va coincidir amb Par en la RABLB, ja que en va formar part des del 19 de desembre de 1926 com a acadèmic de número, amb la medalla número 20 (*BRABLB*, XIII: 144). A Montoliu i a Calveras, també els dedico un apartat especial: al primer per l'amistat d'infantesa que l'uneix a Par, i al segon, per les cartes que li adreça Par i que es conserven.

Pel tema de Shakespeare, recorre a il·lustres shakespearians de Londres com P. A. Daniel, «mon bon amic», o Furnivall (PAR, 1912: XI), i no li importa demanar ajut, per informar-se sobre els aspectes que li interessin per a la seua traducció, als amics, que poden servir-li per fer

36. Aquesta dedicatòria té, segurament, molt a veure amb el fet que els dos editors havien demanat a la institució una subvenció econòmica per dur a terme el projecte de la Biblioteca Catalana i l'autorització perquè els llibres sortissin amb el segell de la RABLB. Feliu (1997: 165, nota 22) transcriu el text de la proposició presentada per Par a l'Acadèmia el dia 30 de novembre de 1927, relativa al projecte. Tanmateix, això no invalida el fet que, a més, hi havia una relació d'amistat. Par va visitar Toda a Escornalbou, i va ajudar-lo amb els manuscrits de Poblet.

37. Barnils viu al carrer del Rosselló, 168, 2n 2a; Par, al carrer del Rosselló, 231, principal, i Miquel i Planas, al carrer de Provença, 185, 4t 2a.

noves coneixences: «haurè de recórrer, segons m'han dit, al Sr. Obrador (Mateu) pera ferli una consulta sobre “tractaments”: no'l conec mes l'amic Carner me prometé que m'hi recomanaria. Igualment cerco algun text de escenes de bufons, folls y jutglars y crec qu'aquest punt me l'aclarirà en Bofarull» (Carta a Alcover: 10/10/1906).

I en l'interior d'alguns articles també es poden descobrir alguns amics de Par, com per exemple, Joaquín de Entrambasaguas, que va dedicar tot un any a buscar per Madrid les dades sobre Shakespeare que el lingüista necessitava: «No tuve más remedio que valerme de solícitos amigos míos, ya que mis viajes a Madrid, si bien me daban ocasión para comprobar datos interesantísimos y orientar la búsqueda, no podían alargarse a muchos meses, como ésta exigía» (PAR, 1936: 8). O en les publicacions de Par que hi ha dipositades en biblioteques i institucions, de vegades, es pot trobar una mostra d'amistat o afecte en forma de dedicatòria de l'autor: «Al Director de *La Revista* l'excels poeta J. M. López Picó, 6-Des-1916» (PAR, 1916c).³⁸

Par es relaciona amb molts erudits i personalitats de l'època, i en la majoria dels casos no es té constància del grau d'amistat que els uneix. De ben segur que amb molts hi estableix un contacte estret, però amb molts altres, només una relació professional.

4.1. Antoni M. Alcover

Alfons Par va conèixer Alcover i, a pesar que la relació epistolar entre els dos filòlegs és molt minsa, les quatre cartes que es conserven de Par a Alcover —dues de 1906, una de 1923 i una de 1924—, recollides per Joan Julià (2000),³⁹ i la relació que s'hi endevina a partir de les missives, serveixen de fil conductor per repassar els molts punts de contacte que tenien els dos estudiosos.

38. L'exemplar amb aquesta dedicatòria (PAR, 1916c) es troba a la Biblioteca de Catalunya. A més, López Picó havia lloat la traducció de *Lo rey Lear*. Posteriorment, no se sap si l'amistat continua, perquè almenys Miquel i Planas, arran del suport del director de «La Revista» a les Normes, li dedica unes paraules sagnants.

39. Es tracta, en la numeració de Julià, de les cartes núm. 25, 26, 214 i 216.

La primera notícia que tenim sobre treballs gramaticals de Par és arran de la primera carta al canonge (10/10/1906),⁴⁰ quan s'hi dirigeix demanant-li consell sobre una gramàtica lulliana que havia començat a redactar feia temps. En la segona carta (24/10/1906), Par introdueix una altra de les seues grans passions, Shakespeare, a l'obra del qual dedica bona part del seu temps, i apunta que la traducció de *King Lear* li impedeix de col·laborar amb ell en l'Obra del Diccionari.

El 9 de maig de 1923 el gramàtic barceloní escriu al canonge per indicar-li que acaba de sortir publicada la seua *Sintaxi catalana segons les escrits en prosa de Bernat Metge*, per dir-li que l'editor li'n remetrà un exemplar i per demanar-li que n'inclogui una ressenya en el *BDLC*. La publicació de la *Sintaxi* no compta amb el beneplàcit oficial a causa de l'oposició de l'autor a les Normes del IEC, i així ho insinua Par en la carta a Alcover:

«Com qu'es tan difícil la difusió d'obres axis a casa nostra, es clar que li sabré grat que vulgui ferne esment en son Butlletí.»

La postura de Par, que creu que la normalització ortogràfica és una qüestió secundària, que ja s'hi arribarà sense necessitat d'obligar ningú, l'acosta a Alcover i a altres intel·lectuals antinormistes.

A partir d'aquesta carta també sabem que Par i Alcover s'havien trobat l'any 1921, «¿se recorda qu aplegarem junts a Sort fà dos estius?», i que ja van parlar llavors de l'obra que acaba de sortir publicada. Es tracta del darrer viatge d'estudi que Alcover fa a la Península. El treball de camp durà del 26 de juny al 23 de novembre de 1921, i Alcover el desenvolupà, recorrent tot el territori del Principat i del regne de València, amb la col·laboració, entre altres, de Moll. Sort és una de les quaranta-vuit localitats que visiten.⁴¹

40. La carta no està datada originàriament. La data que dono és la que facilita Julià (2000: 100).

41. Per a un resum sobre les sortides filològiques d'Alcover, veg. M. Pilar PEREA (2001). Moll parla també de la trobada a Sort en la seua ressenya a la *Sintaxi* de Par (*BDLC* XIII: 99), en què diu: «l'estiu de 1921, trobantme a Sort en memorable viatge d'estudi dialectològich en companyia de Mn. Alcover i Mn. Benajam, una feliu casualidat me feu conèixer personalment i tractar una curta estona En Par».

En l'última carta a Alcover (11/03/1924) Par li remet la conferència sobre la hisenda municipal barcelonina.

A partir, doncs, d'aquestes quatre cartes de Par a Alcover hem resseguit una part de la història personal i en el camp de les lletres del gramàtic barceloní, ja que les quatre missives assenyalen moments representatius en la seua vida, que va voler compartir amb el seu mestre.

Finalment, Par va participar en la publicació en honor d'Alcover d'una *Miscelánea Filológica*, aplec de treballs lingüístics i literaris, entre els quals es troba l'article «Shakespeare y el folklore espanyol» de Par (1932b).

4.2. Josep Calveras Santacana

La relació epistolar que Par manté amb Calveras és sobretot professional. Iglésias (2001) reuneix, en total, dotze cartes o targetes de Par, que són una mostra de la relació que s'estableix entre dos col·laboradors de la mateixa entitat, els quals intercanvien punts de vista sobre qüestions que els afecten. En el cas dels dos lingüistes, es palesa en la seua correspondència la inquietud per temes lingüístics, però també emergeixen altres aspectes que ajuden a conèixer una mica millor la personalitat de Par.

L'opinió de Par devia comptar prou per a Calveras que la hi demana en diverses ocasions. I Calveras no solament sol·licita l'opinió de l'industrial, sinó que en una de les lletres, la número 134, es pot apreciar com, amb la confiança que dóna l'amistat de temps, havia demanat prèviament l'ajut de Par per aconseguir unes cartes de Teodor Llorente en el fons epistolar Aguiló de la seua propietat. La resposta de Par (06/03/1935) és que «pera trobarles es necessari desfer totes les carpetes y revisar les 3.000 cartes una per una.⁴² Faré aques-

42. Aquesta xifra, gens negligible, demostra fins a quin punt Par tenia una biblioteca de considerables dimensions: no solament llibres, sinó també documents de procedència diversa que l'industrial va adquirint al llarg de la seua vida, eren un orgull per a aquest amant de les lletres. És una llàstima que s'hagi perdut part del material bibliogràfic que el lingüista va aconseguir reunir, o que el que queda estigui dispers en diferents entitats. Potser caldria que hi hagués un Fons Par aplegat en un únic arxiu.

ta feyna ab molt de gust, pero m'ha de concedir un cert marge de temps prudencial».

En la carta número 126 (27/03/1926), Par passa de ser col·laborador a demanar col·laboració. Ara és ell qui tramet un qüestionari a Calveras, perquè l'interessa «l'ús en la llengua viva de *qui, que*».⁴³

Par és una persona molt complidora i, quan no pot assistir a una reunió, es disculpa formalment. En aquest recull hi ha tres cartes —número 127, 130 i 134—, motivades, en part, per la justificació de les causes que li han impedit de complir amb el seu deure envers l'entitat: «Me sabé molt de greu no poder concórrer a les dues reunions filològiques habudes en lo Foment. Mes, estich malalt d'una enterocolitis» (30/07/1926); «Quan no m'ho esperava, he d'acompanyar avuy a les 6 1/2 tarde a casa'l metge un nèn meu, de manera que no crech que'm sia possible concórrer a la junta» (21/10/1930); «Demà me serà impossible concórrer a la sessió, perquè a la matexa hora tinch Academia de Bones Lletres, ab la circumstancia de que se comemoren los 80 anys complerts per En Casades y Gramatxes y no puch faltarhi» (06/03/1935).

Finalment, en la carta número 130 (21/10/1930), Par exposa un parell d'afers econòmics que l'afecten, a ell, i l'Oficina Romànica. Afirmar, en primer lloc, que «garantia de pagar ptes. 5.000 en cinch mesos any 1931 o 1932 o 1933: no puch donarla, puig equivaldria a pagar», i que aquest curs no podrà fer «caritat pera l'*Anuari*».

4.3. *Miquel i Planas*

Si es pot afirmar que el vincle de l'amistat és més fort com més aficions es comparteixen, sembla que la base de la relació entre Miquel i Planas i Par havia de ser molt estreta, perquè coincideixen en molts punts: són socis del CEC i de l'AB, són acadèmics de la RABLB i codirectors de l'OR, els apassionen la llengua i la literatura i tenen uns punts de vista similars sobre la reforma de l'Institut —a la qual primer

43. Par publica els resultats d'un treball sobre aquests relatiu a la *RFE*: sobre el castellà (1926); sobre el català (1929), i sobre l'aragonès (1931).

donen suport, per passar després a convertir-se en aferrissats antinormistes—, i els uneix, finalment, el projecte de la Biblioteca Catalana, que inicia en solitari el bibliòfil, el qual es veu, més tard, necessitat d'ajut per la manca de suport institucional:

«Per gran sort nostra, l'obra de la “Biblioteca Catalana” ha pogut beneficiarse darrerament d'una cooperació que ultrapassa tot preu: el nostre amic senyor Anfòs Par no solament ha contribuït al present volum de CURIAL E GUELFIA ab els seus estudis lexicogràfics que li són ja de temps un ben adquirit prestigi —colaboració que's reproduirà en els volums successius que preparem—, sinó que ademés ha volgut participar en el risc econòmic de la nostra empresa» (PAR, 1932a: XLIV).

En una de les cartes al bibliòfil,⁴⁴ el lingüista autodidacte mostra no solament la satisfacció per l'edició conjunta que acaba de publicar-se, sinó també que la base de la seua col·laboració està en la coincidència d'aficions:

«a la portadella ja hi ha plegats los noms de V. y meu, ço que palesa una conformitat de disciplines, gustos y propòsits que crech tenim lo deure de fer fructificar en obres que ja estan esperant lo jorn de veure la llum» (07/09/1933).

En la resta de les cartes es van esgranant altres temes lingüístics, però també personals i d'altra naturalesa. Quant als aspectes lingüístics, Par demana al bibliòfil que ajudi l'AW, de què és president, «à formar un criteri clar de l'assumpto» quan es planteja de fixar definitivament l'ortografia de l'edició de la partitura catalana del *Lohengrin* (20/11/1905). Quant als aspectes personals, es conserva la carta de condol que Par adreça al bibliòfil per la mort de la seua mare (20/12/1918). I pel que fa a l'àmbit institucional, dedica cinc cartes a explicar que, com a regidor d'Hisenda de l'Ajuntament, ha intentat que nomenessin Miquel i Planas regidor de Cultura, però que no ha pogut ser, i a altres temes polítics.

44. Totes recollides per Feliu (1997).

Pel que fa a la passió per la literatura, en diverses ocasions, Par dóna les gràcies al seu amic pels llibres que li facilita, i no dubta a demanar-li'n d'altres que li convenen «¿Puch esser agosarat assats pera demanarli los originals: castellà de *Pierres de Provensa*, y francès del *fill del Senescal*? Si es necessari invoque la germanor bibliòfila» (01/02/1922). Li agraeix també una «joya bibliogràfica» com *Els Cent Aforismes del Bibliofil*: «Magnifica llaminadura pera obrirme l'apetit literari pera la propera temporada hivernenca! Ho assaborirè ab delit y benehirè la amistat què tan dolços moments llibreteschs me proporciona» (29/09/1924). O «l'esquisit present dels seus saborosos llibres de bibliòfil, los quals seran delitosament llegits. Son una meravella de bon gust» (24/01/1927). I incrementa la seua col·lecció shakespeariana gràcies al *Julius Cesar* que li fa arribar l'editor, amb el qual «ma colecció shakerperiana vos restarà eternament agraïda y deudora» (28/06/1925).

Per cloure aquest apartat, incloc una composició que Miquel i Planas dedica a l'industrial barceloní, i que es pot trobar al llibre *Sonata en tres tiempos* (1939: 60), un recull de sonets catalans amb la traducció en prosa en castellà, que publica Miquel i Planas amb els seus diners i amb la intenció de repartir-lo entre els seus amics, segons explica l'autor a les primeres pàgines. Els sonets es distribueixen en tres seccions: «Del passat», sobre literatura medieval i elogis a l'Acadèmia de Bones Lletres i diversos escriptors del s. XIX (Aguiló, Maragall, Mestres...); «Del present», on fa un recull de sonets dedicats bàsicament a la memòria d'amics o coneguts morts en la guerra, i aprofita també l'avinentsa per carregar contra les Normes, i «Del futur», on presenta una visió desesperançada de l'avenir.

En la mort de n'Anfòs Par (26/8/36)

Una tayfa de lladres y assassins
al servey d'un govern sense decencia
ses víctimes va fent, ab preferencia
de la ciutat entre'ls millors vehins.
Tu d'ella un dels més dignes paladins
fores sempre: ta clara inteligencia,
tes grans virtuts, ta rígida conciencia

encaminares als més nobles fins.
Per axò t'ha cercat la vilania
per a exercir son odi en ta persona
ab crudeltat sacrílega y impía;
y ara'l dolor que'ls nostres cors afona
als llavis balbs refusa la funció
de fulminar a crits sa execració.

4.4. *Manuel de Montoliu*

Par és l'encarregat de respondre el discurs d'entrada a la RABLB de Montoliu (1927), i l'enceta amb les següents paraules:

«Plahenta tasca y planera es aquella que m'ha conferida la Real Academia al designarme pera retre les oficials saluts al novell company En Manuel de Montoliu; plahenta, puix dolç es abraçar l'amich de minyonía y lo consemblant en sentiments y aficions» (PAR, 1927: 41).

Amb aquests mots, Par, introdueix un amic, amb el qual comparteix l'afició per la música, que el crític, en paraules de Par, «frueix ab passió y judica ab encert» (PAR, 1927: 45). Ja l'any 1904, quan el lingüista va pronunciar les seues primeres conferències sobre Shakespeare a l'AW, Montoliu en va dedicar una a Schumann (1908), concretament el 19 de juny.

Les dues cartes a Montoliu de què disposem les encapçala amb un «Amich Montoliu» (08/11/1924; 22/05/1925), i en la segona —quan el destinatari és a Buenos Aires— s'acomiada amb un «Vos dona una coral abraçada vostre amich de sempre», després de fer balanç de tot el que passa per Barcelona (a la RABL, a l'Institut, al Foment, a la Wagneriana), de detallar les darreres publicacions que han aparegut, i de confirmar-li que li reserven la plaça d'oficial de secretaria a l'Acadèmia per quan torni: «Vaig afegir que jo sols faría lo sacrifici de despatxar la Secretaria ab la condició de que vos fossiu en son temps mon colaborador».

5. CONCLUSIONS

L'objectiu d'aquest estudi és el d'apropar-se a la figura d'Alfons Par, contextualitzant-ne l'obra i presentant aquells trets biogràfics que millor poden ajudar a entendre el marc on es desenvolupa la seua vida i la seua recerca. Així, a través de retalls biogràfics i de resseguir les institucions que freqüenta, hom s'adona que, a banda de la seua vocació lingüística, Par escriu per a revistes religioses i duu una vida intel·lectual molt intensa en les diferents entitats de què forma part. A més, de la seua faceta d'home que es veu abocat a la política també en sorgeix una producció escrita que, encara que no sigui gaire extensa, és prou representativa d'unes idees que ens ajuden a determinar la seua personalitat, i donen pistes sobre la seua concepció de la llengua.

En aquest sentit, cal dir que no es pot deslligar la posició antinormista de Par de la seua visió de Catalunya com a poble integrat a l'Estat espanyol, cosa que xoca frontalment amb la política oficial nacionalista en què s'inscriu el procés de reforma ortogràfica que culmina amb l'aprovació de les Normes. Tanmateix, la seua concepció política no és l'única que impulsa Par a mantenir una postura antinormista, i la seua vinculació amb altres «indisciplinats» com Miquel i Planas i Alcover, i la seua presència en entitats que també se situen al marge de les institucions oficials configuren l'espai en què desenvolupa la seua activitat lingüística i vital.

Dels escrits polítics, religiosos i socials que Par escriu traspuja la seua mentalitat d'industrial burgès, que es confessa no separatista i antisocialista, i la seua ideologia d'home religiós, creient i compromès, profundament català en la seua defensa de la llengua, excursionista, bon administrador, culte, educat, amant de la música, molt treballador, constant, amb esperit de sacrifici, mecenes, responsable en el treball i en les entitats de què és membre, participatiu i coherent. És una persona en qui es pot confiar, per la qual cosa sempre desenvolupa càrrecs de responsabilitat com els de president del Centre Cotoner, secretari del CEC i de la RABLB, tresorer del Foment, president de l'AW, codirector de l'OR, i també és molt meticolós i molt complidor a l'Ajuntament.

Totes aquestes característiques personals contribueixen a ajudar-nos a comprendre que Par era un home de la seua classe i del seu temps, però també aquesta recerca ens ofereix pistes per situar la producció de Par en un context historicolingüístic més ampli i per descobrir nous articles i estudis que confirmen que la *Sintaxi* no és una obra aïllada dins la trajectòria del nostre protagonista, sinó que hi ha altres estudis com *Curial e Guelfa*, «*Qui*» i «*que*» en la *Península Ibérica*, i *La desinència -o del indicatiu present* que també mereixen l'atenció dels especialistes, sense oblidar tota la seua producció shakespeariana, en què sí que va ser un especialista reconegut ja en el seu temps.

M. SALOMÉ RIBES AMORÓS
Universitat de Lleida

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- AIT (1936-37) = *Institució del Teatre. Anuari del curs 1936-37*, Barcelona.
- Antoni M. ALCOVER (1915): *Pròleg a la Gramàtica de la llengua catalana de Tomàs Forteza*, dins FORTEZA, 1915: V-LXXXVII.
- AOR = «Anuari de l'Oficina Romànica».
- BCEC = «Butlletí del Centre Excursionista de Catalunya», Barcelona, CEC, 1891-1938.
- BDLC = «Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana», Palma de Mallorca, Estampa de N'Amengual y Muntaner, 1901-[1936].
- BRABLB = «Bolletí de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona», Barcelona, S. A. Horta I, E.
- CONGRÉS (1906) = *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana* (re-edició facsímil de l'edició de 1908), Barcelona, Fundació II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, editorial Vicens Vives, 1986.
- Estatuts AW (1906) = *Estatuts de l'Associació Wagneriana reformats en 2 de juliol de 1906*, Barcelona, Tobella i Costa.
- Tomàs FORTEZA (1915): *Gramàtica de la llengua catalana*, Palma de Mallorca, Escuela tipogràfica provincial.
- Francesc FELIU (1997): *Contribució a l'estudi d'Alfons Par. Epistolari amb Ramon Miquel i Planas*, dins *Miscel·lània Germà Colón 7, ELLC XXXIV*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, ps.159-184.
- Gabriel FERRATER (1981): *Sobre el llenguatge*, Barcelona, Quaderns Crema.

- Narcís IGLÉSIAS (2001): *L'obra lingüística de Josep Calveras Santacana*, tesi doctoral, Universitat de Girona.
- Alfonsina JANÉS (1983): *L'obra de Richard Wagner a Barcelona*, Barcelona, Rafael Dalmau.
- Joan JULIÀ (1986a): *L'inici de la lingüística catalana. Una aproximació epistolar 1904-1925*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona.
- (1986b): *Mossèn Antoni M. Alcover i l'Obra del Diccionari a la llum dels epistolars de Barnils, Griera i Montoliu*, Tarragona, Diputació Provincial.
- (2000): *L'inici de la lingüística catalana: Bernhard Schädel, Mn. Antoni M. Alcover i l'Institut d'Estudis Catalans. Una aproximació epistolar, 1904-1925*, Barcelona, Curial Edicions Catalanes / Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- Joan MASCARÓ (1984): *Gabriel Ferrater i la tradició lingüística catalana*, «Els Marges», núm. 31, ps. 21-28.
- Ramon MIQUEL I PLANAS (1918): *Contra la Reforma Lingüística. Conferència d'En Ramon Miquel y Planas al Ateneu Barcelonès els dies 21 y 25 d'aquest mes*, separata de «Catalana», núm. 13, Barcelona, Il·lustració Catalana, ps. 297-356.
- (1939): *Sonata en tres tiempos: tanda de sonetos catalanes y traducción castellana en prosa*, Barcelona, R. Miquel i Planas.
- Manuel MONTOLIU (1908): *Schumann*, dins *XXV Conferències donades a la AW (1902-1906)*, Barcelona, Associació Wagneriana.
- Anfòs PAR (1908a): *Shakespeare*, dins *XXV Conferències donades a la Associació Wagneriana (1902-1906)*, Barcelona, Associació Wagneriana, ps. 157-191.
- (1908b): *Poemes èpics de Shakespeare: El forçament de Lucreça*, dins *XXV Conferències donades a la Associació Wagneriana (1902-1906)*, Barcelona, Associació Wagneriana, ps. 469-492.
- (1911): *Conservació de les belleses naturals*, dins *Deliberacions del Primer Congrés Excursionista Català reunit a Lleyda los dies 24, 25 y 26 de juny del any 1911 y relació dels actes celebrats en honor dels congressistes*, Lleida, Sol y Benet, ps. 173-180.
- (1912): *Lo rei Lear. Tragedia de Guillem Shakespeare feelment arromançada en estil de catalana prosa per Anfòs Par. Ab notes explicatives dels mellors comentaristes anglesos y estudis crítics del traductor*, Barcelona, Associació Wagneriana.
- (1916a): *Vida de Guillem Shakespeare*, «Butlletí Ateneu Barcelonès», núm. 6 (abril-juny), volum I (1915-1917), Barcelona, Ateneu Barcelonès, ps. 225-252.
- (1916b): *Vida de Guillem Shakespeare (continuació)*, «Butlletí Ateneu Barcelonès», núm. 7 (juliol-setembre), volum I (1915-1917), Barcelona, Ateneu Barcelonès, ps. 287-307.

- (1916c): *Vida de Guillem Shakespeare segons les millors biografies angleses i compte habut dels darrers documents desaxrivats*, Barcelona, Llibreria Verdager.
- (1923): *Sintaxi Catalana segons los escrits en prosa de Bernat Metge*, Halle, Verlag von Max Niemeyer.
- (1924a): *Notes lingüístiques y d'estil sobre les inscripcions y cartes de Catalunya anteriors al segle XIV*, dins *Discursos llegits en la «Real Academia de Buenas Letras» de Barcelona en la solemial recepció pública de D. Anfós Par y Tusquets el dia 30 de novembre de 1924*, Barcelona, Imp. de la Casa de Caritat.
- (1924b): *La hacienda municipal*, «Diario de Barcelona», 20, 21, 22, 23, 26, 27 i 28 de febrer de 1924.
- (1926): «*Qui*» y «*que*» en la *Península Ibérica, I. En castellano*, «Revista de Filología Española», Tomo XIII, p. 337-349.
- (1927): *Discursos llegits en la «Real Academia de Buenas Letras» de Barcelona en la solemial recepció pública de D. Manuel de Montoliu. Resposta de Don Anfós Par (26-VI-1927)*, Barcelona, Casa de Caritat, ps. 41-46.
- (1928a): *Curial e Guelfa. Notes lingüístiques y d'estil*, «Anuari Oficina Romànica», I, ps. 119-150.
- (1928b): *Curial e Guelfa. Notes lingüístiques y d'estil*, Barcelona, Biblioteca Balmes.
- (1929a): «*Qui*» y «*que*» en la *Península Ibérica, II. En el dominio catalán*, «Revista de Filología Española», Tomo XVI, ps. 1-34.
- (1929b): «*Qui*» y «*que*» en la *Península Ibérica, II. En el dominio catalán (Continuación)*, «Revista de Filología Española», Tomo XVI, ps. 113-147.
- (1930a): *Vida de Guillem Shakespeare*, Barcelona, Publicaciones del Instituto del Teatro Nacional.
- (1930b): *Contribución a la bibliografía española de Shakespeare*, Barcelona, Publicaciones del Instituto del Teatro Nacional.
- (1930c): *Discursos llegits en la «Real Academia de Buenas Letras» de Barcelona en la solemne recepció pública de Joan Perpiñà y Pujol el dia 15 de juny de 1930. Contestació de n'Anfós Par y Tusquets*, Barcelona, La Renaixença, ps. 35-38.
- (1930d): *La desinència -o del indicatiu present*, «Anuari Oficina Romànica», III, ps. 169-176.
- (1931a): *Acotacions lingüístiques y d'estil a clàssichs menors catalans*, «Anuari Oficina Romànica», IV, ps. 171-187.
- (1931b): «*Qui*» y «*que*» en la *Península Ibérica, III. (Conclusión). En aragonés*, «Revista de Filología Española», Tomo XVIII, ps. 225-234.
- (1932a): *Curial e Guelfa. Text del XV^{en} segle reproduhit novament del*

- Codex de la Biblioteca Nacional de Madrid per R. Miquel y Planas ab estudis y notes del mateix y de Anfós Par*, Barcelona, Biblioteca Catalana.
- (1932b): *Shakespeare y el folklore espanyol*, dins *Miscelánea filológica dedicada a D. Antonio Mª Alcover*, Palma de Mallorca, Círculo de Estudios, ps. 461-463.
- (1934): *Examen de consciencia catalanista*, separata de «La Revista» (desembre 1933).
- (1935): *Shakespeare en la literatura española*, Barcelona, Biblioteca Balmes, 2 volums.
- (1936): *Representaciones shakespeareanas en España*, Barcelona, Biblioteca Balmes, 2 volums.
- M. Pilar PEREA (2001): *Els dietaris de les eixides filològiques de mossèn Alcover*, Manacor, Patronat de l'Escola Municipal de Mallorca.
- Reglament CEC (1892) = Reglament del Centre Excursionista de Catalunya*, Barcelona, Portaferrissa, 21.
- «Revue de Linguistique Romane» (1925), París, Honoré Champion.